

Organisation
der Vereinten Nationen
für Bildung, Wissenschaft
und Kultur

• Harz - Braunschweiger
• Land - Ostfalen
• UNESCO
• Global Geopark

Landmarkering **21**

Burcht Lohra

 GEO PARK[®]
Harz . Braunschweiger Land . Ostfalen

Harz

Organisation
der Vereinten Nationen
für Bildung, Wissenschaft
und Kultur

Harz - Braunschweiger
Land - Ostfalen
UNESCO
Global Geopark

Op 17 november 2015
besloot de 38ste algemene
vergadering van de
UNESCO een nieuw label.
Met dit label kunnen
geoparken als **UNESCO
Global Geopark** worden
onderscheiden.

Al in 2004 hadden 25 Europese en Chinese Geoparks het Global Geoparks Network (GGN) opgericht. In de herfst van hetzelfde jaar werd ook het Geopark Harz · Braunschweiger Land · Ostfalen opgenomen. Regionale netwerken, waaronder het European Geoparks Network (EGN), coördineren tot de dag van vandaag de internationale samenwerking.

De kaarten tonen de grenzen van de deelgebieden van het Geopark Harz · Braunschweiger Land · Ostfalen en de ligging van de UNESCO Global Geoparken in Europa.

UNESCO-Geoparken zijn duidelijke afgebakende, unieke gebieden. Geotopen en landschappen van internationaal belang liggen hier dicht bij elkaar. De taak van elk UNESCO-Geopark is het geologisch erfgoed te beschermen en milieueducatie en duurzame regionale ontwikkeling te bevorderen.

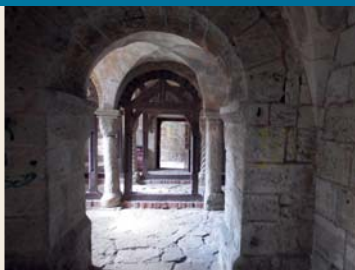
Handelingen die kunnen leiden tot een aanzienlijke aantasting van geotopen zijn wettelijk verboden.

1 Op de Hainleite Burcht Lohra

We bereiken de van veraf zichtbare burcht Lohra, die vandaag de dag de ruïne van een hoogteburcht is, via de snelweg A38. Vanaf de afslag Bleicherode rijden we in de richting van Großlohra, dan in zuidwestelijke richting door het dorp, en dan ter hoogte van de Hainleite linksaf de weg in naar de burcht Lohra. Lohra is de meest westelijke burcht op de Hainleite. Het ligt voor de Eichsfelder Pforte, die wordt gevormd door het dal van de Wipper. Daar doorheen lopen belangrijke verkeersroutes die het Eichsfeld met het noorden van Thüringen en de Harz verbinden. Op de burcht zijn de overblijfselen van de Bergfried uit de 11^e eeuw, de unieke romaanse dubbele kapel (12^e eeuw), de woongebouwen, het poortgebouw en de ringmuur bewaard gebleven. De burcht is vernoemd naar een gravenfamilie die nauw verbonden was met het geslacht van de Staufer.

Muschelkalk-ontsluiting

Dubbele kapel

De graven hadden verschillende koninklijke functies, wat hen uiteraard in staat stelde om de burcht representatief en massief te bouwen. Omstreeks 1227 namen de graven van Beichlingen de heerlijkheid en de burcht over, maar moesten in 1320 delen van de heerschappij verkopen aan de graven van Hohnstein. Deze verbleven in de burcht tot ze in 1593 uitstierven. Na lange uiteenzettingen gingen Lohra en de rest van het graafschap Hohnstein-Lohra-Klettenberg in 1699 op in Brandenburg. Vanaf 1712 was de burcht dan Pruisisch domein. De kern van de burcht werd gebruikt als steengroeve voor een verbouwing. De gebouwen van het burchtcomplex, gelegen op de bergrug op een hoogte van 410 m boven NAP, bestaan uit de kalkstenen uit het Beneden-Muschelkalk, die in het gebied van de Hainleite werden gewonnen. Met behulp van subsidies van de Deutsche Stiftung Denkmalschutz (monumentenzorg) is de dubbele kapel in 2000 gedeeltelijk gerenoveerd.

2

Huis klooster van de graven

Basiliek St. Gangolf Münchenlohra

In de noordelijke uitlopers van de Hainleite, op een kleine verhoging, is een van de imposantste Romaanse gebouwen, die niet zo zeldzaam zijn in het Geopark, te zien. Het is de basiliek St. Gangolf Münchenlohra, die tussen 1882 en 1885 op voorstel van de Pruisische conservator voor monumenten FERDINAND VON QUAST (1807–1877) werd herbouwd en tussen 1951 en 1957 omvangrijk werd gerestaureerd. De kerk maakte deel uit van het Augustijner koorvrouwenklooster, waarschijnlijk gesticht door de graven van Lohra, dit wordt gedocumenteerd in de Admonter rollen van 1477. Tijdens de Boerenoorlog werd het klooster veranderd tot een domein dat vanaf 1815 in handen was van de Pruisische staat. De torens van de kerk waren dan al lang afgebroken, evenals de westelijke apsis, de zijschepen en de zijdelingse apsissen. In het overgebleven hoofdschip bevond zich de dorpskerk. In de gekarstificeerde ondergrond werd het gipsmineraal seleniet gevonden.

Basiliek St. Gangolf

Kapel Elende

3

Bedevaartsoord

Kapel Elende

Het is slechts 3 km van Münchenlohra naar Elende. Dus waarom zou je niet gaan wandelen in het pittoreske Noord-Thüringer heuvelland? Immers, Elende was een van de belangrijkste Thüringer genadeplaatsen, zo niet het meest populaire bedevaartsoord in de Middeleeuwen in het hoogstift van Maagdenburg, het vorstendom Anhalt en de Saksische Kurkreis. Het Elender pelgrimsteken werd gevonden op afstanden tot 1.000 km! Het doel van de pelgrims was een wonderbaarlijk Mariabeeld. In 1626 kwam het Mariabeeld samen met het Elender Wunderbuch in Heiligenstadt aan. In het boek worden wonderen opgetekend tot 1517. De kapel en het tegenoverliggende ziekenhuis 'Maria im Elende' waren een 'ellendig station' of herberg. De kapel, gebouwd rond 1300, is een van de oudste bouwwerken in de regio. Tot 200 jaar geleden werden er in de kapel godsdiensten gehouden. Later was het de kolenopslag van het ziekenhuis.

Openingstijden basiliek St. Gangolf Münchenlohra:
Dagelijks 8 - 17 uur
www.muenchenlohra.de

4

Kalimijnbouw

Mijn en slakkenberg Bleicherode

Nadat sinds het midden van de 19^e eeuw ten noorden van de Harz kaliumzout werd gedolven, werd in 1889 ten zuiden van de Harz voor het eerst kaliumzout ontdekt d.m.v. een boring in de buurt van Kehmstedt. In het kaligebied in het zuiden van de Harz begon een levendige mijnindustrie. Op 2 mei 1899 werd begonnen met het uitgraven van de schacht 'Von Velsen 1' en sinds 28 april 1902 was deze in productie. Op 2 mei 1899 werd de schacht 'Von Velsen 1' opgegraven en sinds 28 april 1902 was deze in productie. De schacht 'Von Velsen 2' volgde op 26 juni 1903. De schachten van de mijn in Bleicherode zijn vernoemd naar de koninklijke Oberberghauptmann GUSTAV JULIUS VON VELSEN (1847–1923). Het gebouwencomplex dat door de Pruisische mijnbouwautoriteiten werd opgericht, is een bijzondere mijlpaal in de kalimijnbouw. Het staat onder monumentenzorg. Uniek in de Duitse mijnbouw is het 90-jarige

Mijn van Bleicherode

Slakkenberg bij Bleicherode

schachttransport met stoommachines. Een uit 1909 stammende stoommachine met 1.200 pk is nog steeds operationeel en kan op aanvraag worden bezichtigd. Na bijna 100 jaar mijnbouw werd de kalimijnbouw in 1990 stopgezet. Parallel aan de productie werd al vulmateriaal gebruikt om de mijngangen te stabiliseren. Later werd ook industrieel afval toegevoegd. Vanaf 1940 vond de opslag van fabrieksresten plaats. Daarna werd er tot het einde van de productie 36 miljoen m³ kaliresten afgezet. De slakkenberg, die van ver zichtbaar is, bestaat voor meer dan 70 % uit gemakkelijk oplosbare zouten. Deze lossen op met het regenwater en komen door het ontbreken van een bodemafdichting van de slakkenbergen in het oppervlakte- en grondwater terecht. Er is daarom een proefproject gestart om de basis te leggen voor het afdekken van afval uit de kalimijnbouw. Het idee van de zogenaamde biologische afdichting is tot nu toe op de helft van het slakkenberg toegepast. Voor dit doel werd die oppervlakte bedekt en van groen voorzien. Sinds 2009 is er een fotonvoltaïsche installatie in bedrijf.

5

Geschiedenis van de mijnbouw

Schachtwiel op de Schillerplatz Bleicherode

Bleicherode behoorde tot 1231 toe aan het graafschap Lohra en kwam nog voor 1326 bij het graafschap Hohnstein. Dat viel in 1648 toe aan het bisdom Halberstadt en daarmee aan Brandenburg (later Pruisen). De stad is nauw verbonden met rond 100 jaar kalimijnbouw in de zuidelijke Harz. Getuigen van deze mijnbouw zijn niet alleen de bovengrondse voorzieningen, maar ook het schachtwiel van een schachtbok en een oude mijnlocomotief met personenwagon op de Schillerplatz. Hier, in de buurt van de voormalige koninklijke mijnbouwinspectie en de huidige Uthemannstraße, werd door de mijnwerkersvereniging 'Glückauf' Bleicherode een gedenksteen opgericht. Het herinnert aan de in de mijn gestorven mijnwerkers. Elk jaar vindt tijdens het eerste weekend in juli het mijnwerkersfeest plaats. Ook op 4 december, Barbara-dag (beschermheilige), komen de leden van de vereniging bijeen om te herdenken.

Schillerplatz Bleicherode

Schachtbok Sollstedt

6

Wippertal

Kalimijn Sollstedt

De kalifabriek Sollstedt werd in 1901 opgericht door de ondernemer HERMANN SCHMIDTMANN. Het is ontstaan uit de samenvoeging van verschillende zelfstandige fabrieken en individuele mijnen in het dal van de Wipper en de Krajaschacht. De zoutwinning werd in 1991 stopgezet. Tot dan toe was er ongeveer 84 miljoen ton gedolven. Het mijngebied is ongeveer 44 km² groot en strekt zich, van oost naar west, uit over 11 km en 4 km van noord naar zuid. In 1993 heeft een mijnbouwcommissie een aanbeveling gedaan om daaruit resulterende mijnholten te vullen en te stabiliseren met minerale resten van andere mijnen, wat vandaag de dag nog steeds gebeurt. Op deze manier worden bovengrondse voorzieningen zoals woonwijken, spoorlijnen, wegen, fabrieken en rivierbeddingen beschermd tegen verzakkingen en bevingen als gevolg van het instorten van ondergrondse holtes.

7

Natuurmonument

Sülzequelle bij Niedergebra

Ongeveer 250 m ten westen van het treinstation Gebra (Hainleite), aan de overkant van de snelweg A38, bevindt zich het natuurmonument Sülzequelle. Zoutwater wordt opgestuwd in een kleine vijver. De bron zelf ligt verborgen in het bos, maar is wel toegankelijk. Belangrijk voor de watervoorziening van dit gebied zijn de bestaande geologische breukzones. Op de hellingen van de Bleicheröder Berge liggen de rotsen van het Boven Buntsandstein (Röt), die sterk uitgelopen zijn en zout grondwater bevatten. Dit kan zich goed uitbreiden in de gekarstificeerde gebieden en infiltreren in het onderliggende Midden-Buntsandstein (Onder-Trias). Het zoutgehalte wordt verhoogd door neerslagwater dat in het Buntsandstein bij de kalislakkenberg Bleicherode sijpelt. Door het verloop van de rotlagen te volgen, vindt het zoute water een weg naar het daglicht.

Sülze-bron bij Niedergebra

Grenssteen bij Rehungen

8

Historische grens

Grenssteen bij Rehungen

Vanuit Rehungen leidt een weg in de richting van Deuna. Het overschrijdt de grens tussen Rehungen (district Nordhausen) en Vollenborn (district Eichsfeld). Het dorp, dat vandaag de dag tot de gemeente Deuna behoort, werd in 1294 uit het bezit van de graven van Gleichen aan het aartssticht en keurvorstendom Mainz overgedragen. Rehungen daarentegen behoorde tot het graafschap Hohnstein. Een oorkonde uit het jaar 1425 bewijst dat de aartsbisschop van Mainz en de graven van Hohnstein overeenkwamen om gezamenlijk 'de sloot van Schönberge' als grens tussen hun gebieden te bewaken en hiervoor een toren te bouwen. De Rehunger Warthe werd in 1567 de grens van het graafschap Hohnstein met het Eichsfeldgebied van het keurvorstendom Mainz, dat tot aan (Bad) Sachsa liep. De grens wordt tegenwoordig gemarkeerd door grensstenen met het Kurmainz-wiel aan de westkant; en een halvemaan op de kant van Rehungen.

Glossarium

Landmarkeringen zijn zichtbare landschapspunten of buitengewoon bekende plaatsen. Ze geven oriëntering in een van de grootste Geoparken. Voor iedere landmarkering, in een deelgebied van het Geopark, is een speciale folder verkrijgbaar.

Geopunten zijn punten van bijzondere interesse. Hier is de geschiedenis van de aarde, maar ook de ontwikkeling van het cultuurlandschap goed te herkennen en te tonen. Geopunten zijn in de landmarkeringen genummerd en kunnen tot individuele geo-routes worden verbonden. Geopunt nr. 1 is altijd de plaats van de naamgevende landmarkering.

Het kaartgedeelte helpt u bij het plannen van uw persoonlijke **geo-route** rondom de burcht Lohra.

Bestelling van overige folders
www.harzregion.de

9 Grenssteen & Lorrie Wülfingerode

Wülfingerode ligt in het dal van de Wipper in het Noord-Thüringer Buntsandsteingebied. De zijrivier van de Unstrut scheidt het middelgebergte van het Ohmgebergte (waaronder de Bleicheröder Berge) geografisch van de noordwestelijke rand van het Thüringer bekken met de Muschelkalk-heuvelruggen Hainleite en Dün. In 1857 werd in de protestantse dorpskerk St. Elisabeth een vergulde doodskest ontdekt. Het bevatte het lichaam van HANS VON BODENHAUSEN (1606 – 1684). Tijdens de Dertigjarige Oorlog onderhandelde hij met afgevaardigden van de strijdende partijen namens de stenden van Hohnstein om de schade van het graafschap af te weren. Uit het familie-wapen van het geslacht Bodenhausen stamt de halve-maan op de grensstenen naar het Eichsfeld in het keurvorstendom Mainz. Een grenssteen uit de 16^e eeuw en een lorrie zijn door de gemeente Sollstedt bewaard gebleven als getuigenis van de regionale geschiedenis.

Lorrie (hond)

Slakkenberg Kraja

10 Slakkenberg Voormalige dubbele Kraja-schacht

Aan het einde van Kraja richting Buhla bevindt zich een 15 m hoge slakkenberg op een gebied van 45 x 65 m. Het is een overblijfsel van de voormalige kalimijnbouw. Nadat hier in 1899 de eerste proefboring naar kalizouten werd uitgevoerd, werd tussen 1913 en 1915 de dubbele Kraja-schacht gebouwd (schacht I 570 m, schacht II 598 m diep). Het was economisch gezien een onderdeel van de kali-fabriek Sollstedt. In 1912 werd een kabelbaan gebouwd om het kalizout van Kraja naar de fabriek in Sollstedt te transporteren. In geval van storingen in de fabriek of bij de kabelbaan werd restmateriaal op de slakkenberg van Kraja gestort. Naast wit-grijs gesteente uit loodrechte uitgraven van de schacht werd er as (donkergrijs) en roodachtige kaliresten afgezet op de slakkenberg. In 1967 werd de Kraja-schacht gesloten. Op 459,7 m boven NAP troont de 'Krajaer Kop' boven het dorp en de slakkenberg uit.

11

Kalischachten

Althans I en II Kleinbodungen

De verborgen schachten zijn tussen 1909 en 1913 uitgegraven. In het begin van de 1930er jaren werden ze stilgelegd wegens gebrek aan afzet. Slechts een jaar na de machtsovername lieten de nationaalsocialisten een munitiedepot inrichten. In tegenstelling tot andere ondergrondse munitiedepots (bv. Kalischacht Ludwigshall) vond hier geen productie plaats. In juni 1944 werden de bovengrondse munitieopslagplaatsen van de 'Heeres-Nebenumunitionsanstalt' ontruimd om het subkamp 'Emmi' van het concentratiekamp Mittelbau in te richten. De gevangenen moesten beschadigde V2-raketten in afzonderlijke onderdelen demonteren. Op 5 april 1945 werden ze op de dodenmars naar het concentratiekamp Bergen-Belsen gestuurd. Na de oorlog werd de kalimijnbouw hervat. Tijdens de DDR bevond zich hier de materiaalschacht van de groeve Bleicherode. Beide mijnen zijn sinds 1953 met elkaar verbonden.

Gedenkplaats

Uitzicht op de Ziegenlöcher

12

Zinkgaten - Aardverzakkingen

Ziegenlöcher bij Pützlingen

Pützlingen behoort tot de gemeente Werther ten westen van Nordhausen. Op de 249,6 m boven NAP hoge Rolandsberg, ten zuidwesten van het dorp, bevinden zich twee zinkgaten. Dit zijn de zogenaamde Ziegenlöcher. De duidelijk herkenbaar hoge loofbomen verraden de ligging. Volgens de mondelinge overlevering zouden de zinkgaten tussen 1830 en 1840 zijn ontstaan. Een van de zinkgaten heeft een diameter van 40 m en is 9 m diep. Het andere zinkgat heeft een diameter van 38 m en is 7,5 m diep. Een derde zinkgat is de Klusfleck ten zuiden van het stuwmeer van Schiedungen. Deze zinkgaten werden gevormd door karstificatie van het Zechsteingesteente (zouten, sulfaatgesteente) in de ondergrond. Er ontstaan ondergrondse holtes die, zodra ze afbrokkelen, grote zinkgaten aan het oppervlak vormen. Het is niet ongebruikelijk dat er zinkgaten met een diameter van meer dan 100 m ontstaan.

13

Steengroeve

Buntsandstein-ontsluiting Kehmstedt

Aan de weg van Bleicherode naar Kehmstedt zien we links voor een scherpe bocht een roodbruine muur van zandsteen. Het is een voormalige zandsteengroeve. Vroeger werd het gebruikt voor zandwinning voor de bouw. De roodbruine zandstenen laten een fijn- tot middelkorrelige, deels ook grofkorrelige vorming zien en zijn arm aan bindstoffen. Deze eigenschappen maken ze bijzonder geschikt voor de bouw. Geologisch gezien behoren ze tot het Midden-Buntsandstein. Tot het midden van de 1990er jaren werd het bouw- en gemeentelijk afval illegaal gestort in de voormalige zandsteengroeve. Deze wilde stortplaats werd later onder staatstoezicht ontruimd en het afval werd professioneel afgevoerd. Vandaag de dag is de Buntsandstein-ontsluiting bij Kehmstedt een beschermd natuurmonument.

Ontsluiting bij Kehmstedt

Bassin bij Wipperdorf

14

Tussenopslag

'Laugenstapelbecken' Wipperdorf

In de periode van de kalimijnbouw in het Zuid-Harzer kaligebied (Noord-Thüringen) moesten de rivieren Bode en Wipper worden gebruikt om zout afvalwater te lozen. Daarom werd tussen 1964 en 1967 een bassin voor het loog gebouwd om de zoutbelasting te beheersen. Vandaag de dag bevat dit bekken de zoutoplossingen die worden verzameld uit de slakkenbergen van Bleicherode, Sollstedt en Bischofferode. Van hieruit worden ze, afhankelijk van de actuele hydrologische situatie in het stroomgebied van de Saale, in kleine hoeveelheden in de Wipper geloosd. Het bekken bestaat uit twee deelbekkens met reservoirs van 410.000 m³ en 330.000 m³. Tussen 2009 en 2011 heeft de 'Lausitzer und Mitteldeutsche Bergbau-Verwaltungsgesellschaft mbH (LMBV)' saneringswerkzaamheden uitgevoerd, waarbij de bekkens een minerale kleiafsluiting hebben gekregen. Voordien bestond er geen volledige bodemafdichting.

15

Kaliefabriek

Kalischacht Ludwigshall Wolframshausen

De Kalischacht Ludwigshall ten zuidoosten van Wolframshausen is tussen 1905 en 1907 ontstaan. In 1911 werd de ondergrondse verbinding met de groeven in Immenrode gemaakt. Een kabelbaan transporteerde het gewonnen zout naar Ludwigshall voor verdere verwerking. De mijnbouw, die tussen 1914 – 1916 al eens was onderbroken, werd uiteindelijk in 1924 stopgezet. In 1936 nam een legermunitie-instituut de schachten over, liet granaten monteren en opslaan. Op 29 juli 1942 vond in Ludwigshall, in een mijngang op 660 meter diepte, een zware explosie plaats, waarbij 145 arbeiders om het leven kwamen. Het munitiedepot werd daarna opgegeven. Vanaf 1954 werd de kaliefabriek ontmanteld. De in de schacht gemonteerde afdichtingspluggen kwamen echter niet overeen met een moderne standaard. Een definitieve vervulling van de schacht volgde in 2012/13 in opdracht van de deelstaat Thüringen.

Industriële ruïne Kalischacht Ludwigshall

Hünstein bij Nohra

16

Menhir

Hünstein bij Nohra

Langs de weg van Wolframshausen naar Nohra staat in het buurtschap Hünstein een grote kalksteen (Muschelkalk). Het heeft de vorm van een blad dat taps toeloopt naar het uiteinde.

Volgens de overlevering woonde ooit een reus met zijn vrouw op de Wöbelsburg, een berg van de Hainleite. Op een dag maakten ze ruzie over wie het verst kon gooien. De vrouw nam een kei van de Wöbelsburg en wilde deze over het dal van de Wipper gooien. Ze haalde het niet en sloeg uit woede met haar voet een gat in de rots. Die is nog steeds zichtbaar. In de volksmond wordt het 'de buiknavel' genoemd. De hoogstaande steen, een menhir of 'Hünenstein', wordt door archeologen in verband gebracht met een nabijgelegen begraafplaats uit de vroege Bronstijd. Daar zou deze bewerkte steen als decoratie op een grafheuvel hebben gestaan.

De geologie van het gebied

Als we het Thüringer bekken begrijpen in de zin van het hele gebied tussen de Harz en het Thüringer Woud dan wel het Thüringer Schiefergebirge, dan maakt het gebied in kwestie deel uit van het noordwestelijke Thüringer bekken met lagen Buntsandstein en Muschelkalk in vlakke tot licht hellende afzettingen. Het Thüringer bekken eindigt met de 'Südharz Zechsteingordel' (Karstlandschap zuidelijke Harz). Ten zuiden van Nordhausen tot aan de Bleicheröder Berge en de rand van de Hainleite ligt het Noord-Thüringer heuvellandschap. Weg van de rivierdalen van de Wipper en Bode dan wel de zijrivieren van de Helme, die met postglaciaal erosiemateriaal zijn opgevuld, bevinden zich aan het oppervlak meestal lagen Buntsandstein. Deze bedekken de machtige zoutafzettingen van het Zechstein.

Toen de Zechsteinzee zo'n 250 miljoen jaar geleden uitdroogde, was de vorming van de bekkens al begonnen. In het Onder- tot Midden-Trias werden voornamelijk zandstenen, onder de druk van de zinkende sedimenten, afgezet. Door de klimatologische omstandigheden heeft ijzeroxide geleid tot een roodkleuring van het gesteente (Buntsandstein). Daarna keerde de zee terug. In het ondiepe zeebekken konden nu de machtige Muschelkalklagen (Midden-Trias) worden afgezet. We vinden ze aan de oppervlakte, op de plateaus van de Bleicherode Berge, van de Dün en Hainleite. Opvallende breuklijnen aan de randen scheiden het binnenste Thüringer bekken af van het Noord-Thüringer heuvelland. Hoe konden deze breuklijnen ontstaan?

Terwijl aan het begin van het Mesozoïcum (Trias) alle continenten nog verenigd waren in het 'supercontinent' Pangea, namen de continenten tegen het einde van het Trias (Krijt) geleidelijk aan hun huidige samenstelling aan. Tot in het Tertiair duurde de vorming van de het gebergte en leidde ertoe, dat het gebied van het Thüringer bekken in de hercynische richting, d.w.z. in noordwest-zuidoostelijke richting, uit elkaar is gescheurd. In het vochtig-tropische klimaat van het Tertiair heeft zich ook een intensieve verwerking voorgedaan, waardoor hele lagen zijn verdwenen, ongeacht het type gesteente, en oppervlaktes egaliseerde. Later, tijdens het Pleistoceen, begon het verweringsproces opnieuw, ditmaal met inbegrip van vorstverwerking. Nu was het niet meer van belang of er zandsteen of Muschelkalk (vooral die van het Onder-Muschelkalk) dichtbij het oppervlak aanwezig was. Het laatste bevat minder water dan het grove zandsteen. De hoogtes van de Hainleite, Dün en Bleicheröder Berge zijn dus bewaard gebleven tertiaire landoppervlakten. Aan de andere kant werd het aangrenzende heuvelland diep uitgehold door machtige rivieren tijdens het Pleistoceen. Vanaf de plateaus komt het nog regelmatig voor dat er aardverschuivingen plaatsvinden (bijvoorbeeld vanaf het gelaagde oppervlak van de Krajaer Kopf).

Informatiepunten

Eetgelegenheden en Overnachtingsmogelijkheden

Waldgaststätte Teichtal
Hainrode
www.teichtal.de

☎ **0049 36334-53438**

Touristinformation
Bleicherode
www.bleicherode.de

☎ **0049 36338-45760**

REGIONALVERBAND HARZ E.V.

Het Regionalverband Harz is een non-profit samenwerking van de districten Goslar, Göttingen, Harz, Mansfeld-Südharz, Nordhausen en de Werelderfgoedstad Quedlinburg. Doelstelling van de vereniging is de ondersteuning van kunst en cultuur, monumentenbescherming en -zorg, natuurbescherming en landschapsonderhoud, internationale eensgezindheid, tolerantie op alle gebieden van cultuur en de verstandhouding tussen diverse volkeren, maar ook de leefbaarheid in de omgeving. Omgezet worden deze doelstellingen o.a. door de samenwerking van de natuurparken in de Harz. De door 130 leden ondersteunende Regionalverband Harz is daarnaast verantwoordelijk voor het UNESCO-Geopark in het 6.202 km² grote zuidelijke gedeelte.

Uitgever: Regionalverband Harz e. V., Hohe Straße 6, 06484 Quedlinburg
☎ 0049 3946 - 96410, E-Mail: rvh@harzregion.de
1. oplage

© Regionalverband Harz e. V.
Quedlinburg 2020. Alle rechten voorbehouden.

Internet: www.harzregion.de

Auteurs: Dr. Klaus George, Jörg Stude & Isabel Reuter

Foto's: Joachim Böhm, Dr. Klaus George, Isabel Reuter

Lay-out: Design Office Agentur für Kommunikation, Bad Harzburg

Vertaling: Aletta Jaeckel

Met vriendelijke
ondersteuning:

Freistaat
Thüringen

Ministerium
für Umwelt, Energie
und Naturschutz